Jak se chránit před napadením klíšťaty

Zásadou je zabránit napadení klíšťaty při pobytu v přírodě a jejich včasné a správné odstranění, pokud k napadení došlo.

Kde je třeba se před klíšťaty chránit

Rizikovými místy zvýšeného výskytu klíšťat *Ixodes ricinus* jsou především listnaté a smíšené porosty, zejména jejich okraje zarostlé křovinami a bujnou bylinnou vegetací, včetně okrajů cest; dále různé strže a prohlubně v terénu zarostlé vegetací a břehy vodních toků a ploch.

S výskytem klíšťat je třeba počítat i ve větších parkových komplexech a zahradách.

Kdy je třeba věnovat klíšťatům zvýšenou pozornost

Období rizika je určeno sezónností aktivity klíšťat, která podle místních podmínek začíná v 2. polovině března a končí v 1. polovině listopadu. Vrchol aktivity je obvykle od května do července. Aktivita je ovlivňována průběhem povětrnostních změn. Český hydrometeorologický ústav v Komořanech proto připravuje v letní sezóně pro víkendové dni třístupňovou varovnou předpověď, která je k dispozici (spolu se stručným upozorněním na vhodná opatření) na internetových stránkách této instituce (http://www.chmi.cz/).

DOPORUČENÉ POSTUPY

1) Jak se předem připravit a chovat během návštěvy míst s předpokládaným výskytem klíšťat *Ixodes ricinus*

- Zvolit oblek (zejména kalhoty) z hladké, světlé látky; nevhodné je tmavé oblečení z látky s vlasem.
- Použít repelentní přípravek, který je vhodné aplikovat na oblečení, zejména na spodní část nohou, od kolen níže. Pokud je u přípravku uvedeno dávkování a doba účinku na komáry, je třeba počítat s tím, že pro klíšťata bude účinnost přibližně poloviční.
- V terénu ohroženém výskytem klíšťat nesedat (nelehat) na zem, ani při použití pokrývky jako podložky.
- Pohybovat se po cestách a nevstupovat volně do trávy, bylinné vegetace a křoví.
- Při chůzi občas prohlédnout spodní část nohou (nohavice, punčochy) a sejmout eventuálně zachycená klíšťata (proto je výhodná světlá barva oblečení).
- Na klíšťaty ohrožená místa nebrat s sebou psy, v případě nutnost jen na vodítku.

2) Jak postupovat po návratu z návštěvy míst s předpokládaným výskytem klíšťat *Ixodes ricinus*

- Večer prohlédnout pečlivě celé tělo, zda nedošlo k přichycení klíštěte. Místa nejčastějšího přisátí klíšťat: podkolenní jamka, třísla, podpaží, za ušima, u dětí na hlavě (mezi vlasy). Klíšťata se však mohou přichytit kdekoliv, včetně intimních míst. Prohlídka proto musí být pečlivá; doporučuje se použití zrcátka na místech přímo nedosažitelných zrakem.

Je třeba mít na paměti, že člověka mohou napadnout (a infikovat) i nedospělá klíšťata, přičemž nenasátá larva je v průměru jen 0,8 mm a nymfa 1,2 mm velká.

Zjištěná klíšťata je nutno ihned odstranit (viz v dalším).

Sprchování ani omytí žínkou nestačí!

- Obdobnou prohlídku je třeba provést i následující ráno, protože klíště se může pohybovat delší dobu (několik hodin) po těle napadeného, než se přichytí.

Obě tyto prohlídky jsou nutné pro včasné zjištění přichyceného klíštěte, dříve než se plně rozvine proces sání krve. Ve slinách klíštěte, které injikuje při sání krve napadenému, jsou mj. obsaženy látky brzdící zánětlivou reakci, takže svědění vyvolané přisátím a upozorňujícím tak na klíště, se dostavuje až po řadě hodin.

- Neodkladné odstranění přichyceného klíštěte je bezvýhradně nutné, protože s postupující dobou sání se zvyšuje u klíštěte sekrece slin, přičemž dochází k replikaci viru obsaženého ve slinných žlázách a zvyšuje se dávka injikovaného patogenu. (Totéž platí i pro borrelie působící lymeskou nemoc.) Tak může být ovlivněn celý další infekční proces a klinické projevy.

Ve slinách *Ixodes ricinus* je obsažena i složka, která vytvoří kolem jeho sacího ústrojí

(hypostomu) pohrouženého do pokožky napadeného obal z tzv. cementu. V této fázi je

uvolnění klíštěte obtížnější, než v prvních hodinách po přichycení, kdy je zakotveno

v rance pouze mechanicky zoubky na hypostomu.

3) Jak odstranit přichycené klíště

- Místo přisátí desinfikovat jodovým či jiným desinfekčním prostředkem.
- Pomocí navlhčené textilie (nejlépe žínka, třecí ručník) lehce pohybovat (viklat) se strany na stranu klíštětem, které se po 2-3 minutách uvolní. V případě potřeby lze klíště opatrně podebrat a vyjmout měkkou pinzetou. (Osvědčují se i komerčně vyráběné umělohmotné karty se zářezy - podle velikosti - na larvy , nymfy a dospělá klíšťata.)

Klíšťaty netočit - hypostom není vrut! Při pokusu o otáčení dojde vždy k odtržení přední části klíštěte, která zůstane v kůži napadeného a způsobí dlouho přetrvávající zatvrdlinu, případně lehký zánět.

- Místo po odstraněném klíštěti znovu desinfikovat jodovým či jiným desinfekčním prostředkem.

4) Jak zlikvidovat odstraněné klíště

- S každým klíštětem je třeba zacházet jako s potenciálně infekčním materiálem, a proto je nutno, aby při jeho likvidaci nedošlo k potřísnění rukou, případně předmětů v okolí.
- Klíště zásadně nemačkat, ani se nesnažit jinak ho mechanicky rozdrtit.
- Klíště zabalit do kousku papíru (nejlépe novinového) a na nehořlavém podkladu zapálit. Tento jednoduchý a účinný způsob je kdykoliv proveditelný.
- Zásadu o potenciální infekčnosti klíšťat je třeba respektovat i při odstraňování klíšťat z domácích zvířat (psů, koček); při této práci je žádoucí používat gumové rukavice.

5) Jak si dále počínat po odstranění klíštěte

- Klíště, které se přichytilo a začalo sát, vyvolá vždy nevelké (do 5cm) zarudnutí pokožky v místě přichycení, které může přetrvávat 2-3 dni, ale nezvětšuje se; nejde o borreliový erythem.
- V době 3 týdnů od přisátí klíštěte při zjištění zvětšující se zarudlé skvrny na kůži (která většinou v centru zbledne), zvýšené teplotě, únavě či chřipkových příznacích je třeba navštívit neprodleně lékaře a informovat ho o napadení klíštětem.
- Po dobu 3 týdnů se vystříhat pokud možno zvýšené tělesné námahy, stresu a nevystavovat se silnému slunečnímu záření.

RNDr. Milan Daniel, DrSc., SZÚ, IPVZ; 4. 6. 2007

Nahoru

Související články

- Onemocnění přenášená klíšťaty v České republice